

El problema de la migració infantil a Llatinoamèrica

Els conflictes violents, la inestabilitat politicoeconòmica, la pobresa i el canvi climàtic són les principals causes del desplaçament de nens a Amèrica Llatina i el Carib.

En aquesta regió, el 25% dels migrants són menors d'edat, la proporció més gran a nivell global. Quan els nens i nenes viatgen sols, es veuen obligats a enfrontar-se a perills, arrestos, i discriminacions al llarg del camí.

El desafiament de protegir els nens migrants

A Llatinoamèrica els nens migren en números rècord a través de tres rutes principals: els punts de trànsit al nord de Centre-Amèrica i Mèxic, la selva del Darien entre Panamà i Colòmbia, i el camí cap a l'exterior des d'Amèrica del Sud (Notícies ONU, 2023). Quan els nens recorren diversos països a la regió s'arrisquen a patir malalties, separació familiar, lesions, explotació i segrest, entre d'altres perills. Els riscos del trajecte són innombrables, amenaçant la integritat dels nens que sovint es veuen obligats a travessar selves, carreteres, rius, vies fèrries...

Aquesta realitat planteja desafiaments a les polítiques migratòries nacionals i regionals, així com també a les respostes humanitàries als països que pateixen aquesta problemàtica (Notícies ONU, 2023). Amèrica Llatina es converteix en l'escenari

d'una de les crisis de migració infantil més complexes i extenses del món, a causa de la cruïlla de fluxos migratoris a la regió. Això implica que la majoria dels països esdevenen alhora punts d'origen, de trànsit, de destinació i també de tornada (Notícies ONU, 2023).

La protecció d'aquests nens davant de la seva exposició al crim organitzat, al tràfic de persones, a la fam, al fred, a detencions policials o a la manca d'accés a serveis de salut és molt complicada però prioritària. Totes aquestes circumstàncies poden tenir conseqüències fatals per a la salut mental i benestar dels nens i nenes acurt, mitjà i llarg termini (UNICEF, 2020).

La quantitat de nens no acompanyats (NNA) a Llatinoamèrica és també considerable, i tot i així es tracta d'una temàtica que presenta un alt nivell de

invisibilitat a nivell de polítiques públiques, resultant en l'adopció de mesures inadequades (Cernadas, García & Gómez Salas, 2014). La majoria de NNA migrants o fills/es de migrants es troben en situacions d'elevada vulnerabilitat. Tant les causes que porten a la migració com les diferents restriccions o abusos als seus drets, conformen un panorama complex que s'agreuja en el cas d'emigrar irregularment i/o no anar amb les seves famílies.

És essencial tenir en compte que els nens conformen un dels sectors de la societat més indefensos. Sent tan vulnerables, mereixen atenció, protecció, i tota l'ajuda i els serveis necessaris per créixer i tirar endavant independentment del seu lloc d'origen, la seva ètnia, la seva religió o el motiu pel qual hagin abandonat casa seva (UNICEF, 2019). Com s'estableix a la *Convenció Internacional dels Drets del Nen*, cal respectar els següents quatre principis bàsics quan tractem amb menors migrants o NNA: el principi de no discriminació (art. 2); l'interès superior del nen (art. 3); el dret a la vida i al desenvolupament (art. 4); i el dret a la participació i a ser escoltat (art. 12).

A més, hi ha el problema de la primacia de la política migratòria –des d'una perspectiva securitària– per sobre de la política de protecció integral de la infància migrant. Els mecanismes de control migratori no només contribueixen a reforçar els riscos lligats a la migració irregular, sinó que també influeixen en les estratègies de detenció i repatriació de NNA migrants.

Generalment, aquestes són dutes a terme sense les garanties degudes i sense la consideració necessària per l'interès superior dels nens en cada cas (Cernadas, García & Gómez Salas, 2014).

Principals causes de la migració infantil

Les causes principals de la migració infantil a la regió emanen del fet que els nens s'han convertit en les principals víctimes de les incessants crisis i conflictes prolongats en el temps. Es veuen obligats a migrar a causa de la degradació mediambiental, les catàstrofes naturals, les condicions de pobresa i els alts nivells de desigualtat socioeconòmica als seus països (Kouame, 2019).

Milions de menors d'Amèrica Llatina i el Carib es troben en trànsit perquè han hagut d'abandonar les comunitats obligades per les condicions de vida als països d'origen. Alguns emprenen el viatge a causa del col·lapse dels serveis essencials; uns altres, a causa de l'amenaça de violència armada (UNICEF, 2023).

Addicionalment, també hi ha motius de caràcter personal que poden empènyer els nens a emprendre aquests viatges, com són la recerca d'una millor qualitat de vida, accés més fàcil a una bona educació, la reunió amb altres familiars o l'abundància d'oportunitats laborals amb vista al futur, que ofereixin condicions de vida més favorables per aquests infants.

També hi ha molts casos en què els menors decideixen abandonar la llar familiar per escapar-se d'un possible maltractament o coacció, ja siguin pràctiques com el matrimoni forçós o les mutilacions genitals (Kouame, 2019).

Altres causes que poden empènyer nens i famílies a fugir del seu país d'origen poden ser la inseguretat, la persecució política, ideològica o ètnica i/o la pertinença a un grup minoritari dins del seu estat d'origen, que els sotmet a una condició discriminatòria i marginal. En casos com aquest, si la integritat física d'aquests menors es veu afectada per la seva presència al territori d'origen, és imperatiu facilitar mitjans per proporcionar l'assistència necessària.

Les conseqüències de la pandèmia COVID-19 també van empènyer moltes famílies a emigrar, a causa de l'ampliació de les desigualtats estructurals i les situacions de precarietat a nivell sanitari (UNICEF, 2023a). La pèrdua de mitjans de subsistència per part de les famílies treballadores va fer que els ciutadans llatinoamericans es veiessin obligats a emigrar a la recerca d'oportunitats laborals.

En definitiva, totes aquestes causes estructurals amenacen i delimiten la qualitat de vida dels nens a LATAM i al Carib, obligant-los a desplaçar-se per buscar un futur millor.

L'auge preocupant d'aquest fenomen

El 2017, gairebé 9.000 nens, nenes i adolescents mexicans que van arribar als Estats Units sense documents van ser repatriats; la majoria viatjaven sense companyia d'un adult. El mateix any, segons dades de la Unitat de Política Migratòria de la Secretaria de Governació de Mèxic, les autoritats migratòries van detectar 18.300 nenes i nens estrangers (majoritàriament provinents de països com Guatemala, Hondures i El Salvador) en territori mexicà. De tots ells, 16.162 van ser retornats als països d'origen (UNICEF, 2019). Aquest és un exemple que il·lustra la quantitat de menors que es veuen envoltats de processos migratoris i com els governs responen a les seves situacions precàries i a les seves necessitats.

Les circumstàncies en què es troba la majoria de NNA solen agreujar-se, derivant en pitjors conseqüències que quan parlem de nens i nenes que formen part d'un nucli familiar de persones migrants. Els abusos als seus drets conformen un panorama molt complex, desconegut i sovint mal gestionat per part de les institucions llatinoamericanes. El viatge en solitari de menors de poca edat i la inexistència de canals segurs de migració exposa els NNA a múltiples situacions d'abús i/o persecució. Aquests fenòmens, combinats amb altres categories identitàries –gènere, classe social, ètnia o religió–, resulten en formes particularment greus de desprotecció i risc (Cernadas, García & Gómez Salas, 2014).

Reptes que enfronten els nens migrants

Els nens migrants es troben en una situació plena d'incerteses, ja que han de bregar amb diverses dificultats. Els riscos físics són innombrables, incloent-hi la manca d'accés a recursos necessaris per sobreviure com la nutrició, l'atenció sanitària, l'aigua potable o un refugi segur i salubre.

Un altre problema greu durant aquests trajectes migratoris tan durs és la manca de subministraments bàsics, ja que no hi ha roba d'abric, medicaments, ni materials d'higiene bàsics disponibles als països d'origen i/o de trànsit. En aquestes condicions, la qualitat de vida dels nens i el seu ritme de creixement i desenvolupament es veuen greument amenaçats per la inseguretat i el desemparament.

Moltes vegades, els perills naturals també són elements que generen una vulnerabilitat extrema respecte a la integritat i la salut de la infància migrant. Durant les travesses per terra, els nens

s'arrisquen a patir tacs d'animals salvatges, a contraure malalties transmeses a través de picadures d'insectes o a experimentar accidents/lesions causats per fenòmens meteorològics com ara inundacions, terratrèmols o temperatures molt elevades (UNICEF, 2023). A les rutes migratòries marítimes, els recorreguts solen fer-se en embarcacions no aptes per navegar, exposant als nens a riscos d'ofegament, naufragi o desaparició.

El risc de patir violència, explotació i abusos per part de xarxes criminals, bandes organitzades de traficants i grups armats també és molt freqüent en nens. Extorsions, reclutament forçós, explotació sexual i maltractament són alguns dels riscos a què s'exposen els menors, i també són subjectes de detencions policials abusives. Veure's embolicats en ambients insegurs en què es normalitzen elements com les drogues, la violència, el crim i l'explotació pot generar un estat d'estrès i por constants, perjudicant-ne la salut i el benestar.

Un dels factors per tenir en compte quan es tracta de menors migrants és que l'exposició perllongada d'aquests nens a situacions traumàtiques pot fer malbé la funcionalitat de la seva psique encara en desenvolupament. En aquesta etapa clau del seu creixement, el seu benestar i la seva salut mental poden quedar marcades de per vida si no reben l'assistència i l'atenció necessàries (Duvillier et al., 2023).

L'abandó i els riscos a què s'enfronten les famílies, els nens i els menors no acompanyats serien motius dissuasius per a qualsevol persona que es plantegés emprendre una ruta migratòria per Llatinoamèrica. Tot i això, la situació tan precaritzada en què viuen molts ciutadans originaris de països com Veneçuela, Mèxic, Guatemala, Hondures, Nicaragua, etc. els empeny a iniciar aquestes perilloses travesses buscant un futur millor. Exposar-se així tan arriscat, jugant-se la vida per alimentar les seves esperances, indica un nivell de desesperació que no hauria d'experimentar cap nen.

Solucions i vies d'actuació

Com a part essencial de la resposta davant la inseguretat que pateixen les nenes, nens i adolescents en els seus processos migratoris, UNICEF està treballant en diversos projectes i iniciatives per protegir les vides i els drets dels infants migrants al continent llatinoamericà.

Els exemples més rellevants que representen vies d'actuació factibles i constructives són els següents:

- El desenvolupament d'un model d'opcions de cura alternativa per als menors no acompanyats. Aquest inclou propostes com ara la creació d'albergs a portes obertes, departaments especialitzats d'assistència social i acolliment familiar.
- La facilitació d'eines i publicacions que donin suport a la protecció dels drets dels nens i adolescents migrants en el seu pas per països de trànsit. Aquests materials han d'enfortir la identificació de les necessitats dels menors, tot guiant l'actuació d'òrgans (públics i privats) com les comissions governamentals d'ajuda als refugiats i les procuradories de protecció i assistència social.
- La promoció de programes d'inversió als països d'origen i de recepció per millorar l'accés als serveis bàsics, les infraestructures i per prevenir i respondre la violència. La seguretat i l'accés a mitjans de subsistència (sobretot per als menors no acompanyats) han de ser prioritats.
- La mobilització d'un enfocament regional que abordi les causes fonamentals del desplaçament dels menors i alhora amplii les vies segures i regulars de la migració infantil.
- La creació de xarxes de professionals de la salut – tant física com mental– integrades per metges, psicòlegs i treballadors socials ubicats al llarg de les rutes migratòries.

- La garantia que els nens rebin atenció especialitzada per gestionar les seves lesions i traumes en circumstàncies difícils. Reduir els danys físics i psicològics que pugui causar l'experiència migratòria ha de ser un dels objectius principals.
- El reforç dels processos fronterers i de control als centres de processament regionals s'han de coordinar per protegir els menors i aplicar salvaguardes específiques per preservar la unitat familiar.

UNICEF té la disposició de reforçar els esforços dels governs, les organitzacions no governamentals, les fundacions, els organismes de les Nacions Unides i altres aliats per satisfer les necessitats dels infants i adolescents en moviment a tot America Llatina i el Carib. Aquest fenomen ha de ser abordat per la comunitat internacional amb urgència per protegir els drets dels infants a nivell regional i també global.

Adriana Molina Isart

Graduada en Relacions Internacionals

Universitat Autònoma de Barcelona

Fons de referència:

- Ceriani Cernadas, P., Garcia, L., & Gómez Salas, A. (2014). Infància i Adolescència en el context de la Migració: Principis, Avanços i Desafiaments en la protecció dels seus drets a Amèrica Llatina i el Carib. *REMHU – Revista Interdisciplinària de Mobilitat Humana*, 22(42), 9-28. Recuperat de <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=407042019002>
 - Duvillier, L., Gregson, K., & Messina, M. (2023). *El rostre canviant de la infantesa migrant a Amèrica Llatina i el Carib* (pp. 1–25). UNICEF – La infància en perill. Recuperat de <https://www.unicef.org/es/infancia-perigro/ninez-migrante-americalatina-caribe>
 - Kouame, H. (2019, July 24). La migració infantil: Cas de nens no acompanyats. *Humanium*. Recuperat de <https://www.humanium.org/es/migracion-infantil/>
 - Migration Data Portal. (2021). *Nens i joves migrants*. Portal de Dades sobre Migració. Recuperat de <https://www.migrationdataportal.org/es/themes/ninosmigrants>
 - UNICEF. (2019). *Migració de nenes, nens i adolescents*. UNICEF. Recuperat de <https://www.unicef.org/mexico/migraci%C3%B3n-de-ni%C3%B1as-y-adolescentes>
 - UNICEF. (2022). *Migrant and refugee children in Latin America and the Caribbean*. UNICEF Latin America and Caribbean. Recuperat de <https://www.unicef.org/lac/en/migrant-and-refugee-children-latin-america-and-caribbean>
 - UNICEF. (2023, 7 Setembre). *Number of migrant children moving across Latin America and the Caribbean hits new record amid violence, instability and climate change*. Recuperat de <https://www.unicef.org/press-releases/number-migrant-children-moving-across-latin-america-and-caribbean-hits-new-record>
 - UNICEF. (2023a). *Infants migrants i refugiats*. UNICEF Espanya. Recuperat de <https://www.unicef.es/causas/emergencias/refugiados-migrantes-europa>
 - Notícies ONU. (2023, 6 setembre). Amèrica Llatina és escenari d'una de les crisis de migració infantil del món més grans i complexes. *UN News*. Recuperat de https://news.un.org/ca/story/2023/09/1523857?_gl=1*1jz1v57*_ga*MTUxNjAzMjg4Mi4xNjEwNjIzNjgx*_ga_TK9BQL5X7Z*MTY5NDUwTU_LjAuMC4w
-

**Associació per a les
Nacions Unides
a Espanya**
United Nations Association of Spain

Desembre 2023

Publicat per

**Associació per a les
Nacions Unides
a Espanya**
United Nations Association of Spain

Amb el suport de

**Generalitat
de Catalunya**

ANUE no fa necessàriament com a seves les opinions expressades pels seus col·laboradors.
